https://doi.org/10.32849/2409-9201.2025.25.2

УДК 346.5:341.1 UDC

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА В РАКУРСІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ТА ПІДТРИМАННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Оксана ВІННИК

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, головний науковий співробітник

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

DIGITAL ECONOMY FROM THE PERSPECTIVE OF CONSUMER RIGHTS PROTECTION AND MAINTAINING FAIR COMPETITION IN A MARKET ENVIRONMENT

Oksana VINNYK

Doctor of Law Sciences, Professor, Corresponding Member of the NALS of Ukraine, Chief Researcher

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine (Kyiv)

https://orcid.org/0000-0002-9397-5127

Стаття присвячена актуальним проблемам захисту учасників відносин економічної конкуренції у сфері цифрової економіки за складних умов воєнного стану в Україні, поступу цифровізації та євроінтеграційних процесів. Порушується питання щодо двох складових захисту економічної конкуренції, а саме: забезпечення ефективності конкуренції та захисту прав цифрових споживачів/користувачів. Наголошується, що, попри складнощі, пов'язані з війною та спричиненими нею наслідками, забезпечення захисту економічної конкуренції залишається однією з основних функцій Української держави, що, серед іншого, спрямована на посилення її економічної безпеки як складової національної безпеки. Необхідність врахування євроінтеграційної складової і, відповідно, посилення захисту прав цифрових споживачів/користувачів і конкуренції в цілому зумовлена набуттям чинності двома актами Європейського Союзу: Digital Markets Act та Digital Services Act. Попри вдосконалення антимонопольно-конкурентного законодавства України протягом останніх років (прийняття нового Зако-

The article is devoted to the current problems of protecting participants in economic competition relations in the digital economy of Ukraine under the difficult conditions of martial law, the progress of digitalization and European integration processes. The issue of two components of economic competition protection is raised, namely: ensuring the effectiveness of competition and protecting the rights of digital consumers/users. It is emphasized that, despite the difficulties associated with the war and its consequences, ensuring the protection of economic competition remains one of the main functions of the Ukrainian state, which, among other things, is aimed at strengthening its economic security as a component of national security. The need to take into account the European integration component and, accordingly, strengthen the protection of the rights of digital consumers/users and competition in general is due to the entry into force of two acts of the European Union: the Digital Markets Act and the Digital Services Act.Despite the improvement of the antitrust and competition

ну «Про захист прав споживачів», що значною мірою враховує європейський досвід, та Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про захист економічної конкуренції та діяльності Антимонопольного комітету України»), цифрові ринки України, їх учасники (суб'єкти підприємництва та цифрові споживачі/користувачі) потребують посиленого захисту в умовах монополізації цих ринків та пов'язаних з цим зловживань. Досвід ЄС, що враховує необхідність спрямування економіки на сталий розвиток, в цьому плані є доволі корисним для нашої країни з огляду на транснаціональний характер цифровізації усіх сфер суспільного життя, включно з економікою. На підставі аналізу чинного законодавства, теоретичних праць та практичних матеріалів виявляються проблеми антимонопольно-конкурентного регулювання у сфері цифрової економіки України та пропонуються шляхи їх вирішення.

Ключові слова: цифрова економіка, конкуренція, цифрові споживачі/ користувачі, цифрові зловживання, превентивний захист

legislation of Ukraine in recent years (the adoption of the new Law "On the Protection of Consumer Rights", which largely takes into account European experience, and the Law "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Improving the Legislation on the Protection of Economic Competition and the Activities of the Antimonopoly Committee of Ukraine"), the digital markets of Ukraine, their participants (entities of business and digital consumers/users) need enhanced protection in the conditions of monopolization of these markets and related abuses. The experience of the EU, which takes into account the need to direct the economy towards sustainable development, is quite useful for our country in this regard, given the transnational nature of the digitalization of all spheres of public life, including the economy. Based on an analysis of current legislation, theoretical works, and practical materials, the problems of antitrust and competition regulation in the digital economy of Ukraine are identified and ways to solve them are proposed.

Keywords: digital economy, competition, digital consumers/users, digital abuse, preventive protection

Сучасна економіка – складне явище, в якому присутні не лише виробники, споживачі і держава як регулятор, але й особи, що бажають істотно впливати на ринок з метою контролю над ним, що дозволяє їм стрімко збагачуватися. Яскравим прикладом є цифрові ринки, що утворилися завдяки цифровим технологіям та, відповідно, новим видам товарів/робіт/послуг. Першопроходьці на таких ринках, які, власне, їх створюють, стають їх монополістами. Хоча згодом, з приходом на ринок нових виробників, ступінь монополізації зменшується, але, зазвичай, залишається. Відповідно, у таких монополістів є основні важелі впливу на ринок, що дозволяє їм його не лише контролювати, але й визначати «Правила гри» на ринку. Відома на початкових етапах цифровізації теза про шкідливість державного регулювання [1] і, відповідно, забезпечення виключного саморегулювання на цифрових ринках послідовно втілювалася в життя на фоні очікування держав щодо напрямів розвитку цих нових відносин, що дозволило стрімко збагатитися цифровим гігантам [2, с. 279], а згодом – навіть забезпечити реалізацію їх прагнень впливати на політичне життя, що свідчить про тісне переплетіння цифрового бізнесу та політики [3; 4].

Лише протягом останнього десятиліття посилюється втручання держав і союзів держав на зразок ЄС у справу регулювання відносин на цифрових ринках, хоча окремі акти приймалися і раніше [5; 6].

Проблеми конкуренції в умовах цифрової економіки вельми актуальні і, відповідно, активно досліджуються як українськими [7 - 22] , так і зарубіжними дослідниками [23 - 31], акцентуючи при цьому увагу на нових умовах конкуренції на цифровізованих ринках: наявність на них потужних цифрових платформ, функціонування так званих віртуальних підприємств, які не підпадають під визначення поняття «суб'єкт господарювання», закріплений Законом України «Про захист економічної конкуренції» [32], посилення в конкурентній боротьбі ролі інформації та інтелектуальної власності, права на яку (в тому числі цифрові технології) передаються з використанням різноманітних схем з метою уникнення обмежень, застосування малопрогнозованого і недостатньо дослідженого штучного інтелекту з точки зору його впливу на стан конкуренції, попиту споживачів та ін. Все це в підсумку спричиняє слабку ефективність чинних правових механізмів запобігання монополізації товарних ринків, антиконкурентних дій та актів недобросовісної конкуренції, що були ефективними до стрімкого поступу цифровізації (ще в минулому столітті).

Попри розв'язану російською державою повномасштабну війну проти України та по'вязані з цим проблеми (необхідність відновлення критичної інфраструктури, зруйнованого житла та інших об'єктів після ворожих на них атак) і багатомільярдні втрати на відсіч агресорові та підтримання необхідного стану суспільства в основних сферах його життя (економіці, освіті, охороні здоров'я, соціального захисту тощо), відбувається реформуванням вітчизняного антимонопольно-конкурентного законодавства [33; 34; 35; 36] та дослідження цього процесу [18-22], в т.ч. в ракурсі змін регулювання цифровізованих відносин на ринках ЄС [12; 14; 15; 16]. Разом з тим, чимало відносин залишаються малодослідженими з огляду на швидкі зміни на ринках, що зумовлено появою нових цифрових технологій та їх застосуванням, а також проблемою наявності в цих технологіях та їх використанні не лише переваг, а й ризиків, які можуть мати вплив на стан конкуренції (як позитивний, так і негативний). Ця стаття має на меті усунути низку прогалин в згаданих дослідженнях і визначити напрями вдосконалення антимонопольно-конкурентного законодавства в Україні в умовах війни, євроінтеграції та орієнтації цифрової економіки на сталий розвиток, циркулярність виробництва та його відповідність сучасним екологічним потребам, а також необхідності посилення економічної та інших складових національної безпеки.

Основний текст: В умовах сучасної економіки з притаманними їй проблемами (необхідність забезпечення сталого розвитку та відновлення екосистеми, цифровізації, циркулярності, посилення всіх складових національної безпеки) захист економічної конкуренції залишається одним з державних пріоритетів, що значною мірою сприяє розв'язанню згаданих проблем. Стан правового забезпечення економічної конкуренції є важливим для будь-якої країни, оскільки свідчить про ступінь соціального спрямування конкуренції і, відповідно, рівень збалансованого врахування інтересів учасників відносин: суб'єктів господарювання (с точки зору забезпечення можливості функціонувати на ринку, не зазнаючи тиску з боку крупних компаній), споживачів, для яких важливою є можливість вибору товарів найвищої якості за справедливою ціною і, відповідно, отримання об'єктивної інформації про товари/роботи/послуги, держави (щодо конкурентоспроможності ринків та відсутності їх монополізації), а в цілому (з точки зору державно організованого громадянського суспільства) – в забезпеченні справедливих «Правил гри» на сучасних товарних ринках.

Разом з тим, цифровізація наклала значний відбиток на ринки, актуалізувавши проблеми захисту на них економічної конкуренції з огляду на застосування цифрових технологій, що значно вплинули на умови конкурентної боротьби, та, відповідно, на можливості споживачів щодо захисту своїх законних інтересів. Проте український законодавець доволі повільно реагує на ці зміни, що має як об'єктивні причини (швидкість змін в економіці, пов'язаних з цифровізацією, проблеми з оцінкою їх впливу на конкуренцію, домінування ще донедавна думки, що цифровізація – царина для саморегулювання на противагу ніби стримуючому цей процес державному регулюванню, а протягом останніх років – спричинена росіянами повномасштабна війна, на подолання наслідків якої Україна змушена витрачати чимало зусиль і коштів), так і суб'єктивні (недостатня увага держави до ризиків цифровізації та

відповідної необхідності застосовувати правові механізми їх мінімізації, брак донедавна відповідних фахівців, що добре знаються на правових проблемах застосування в економічній сфері цифрових технологій, у відповідальних за стан конкуренції органах держави).

Оскільки цифровізація забезпечила глобалізацію товарних ринків, зазначені проблеми порушуються як на національному, так і на міжнародному рівнях. Так, на підставі аналізу праць дослідників та практики, відповідними структурами держави (в Україні – центром Разумкова [7]), міжнародних спільнот (Єврокомісією [28]) та організацій (Організації економічного співробітництва та розвитку/ ОЕСР [29; 30; 31]) визначаються особливості сучасних товарних ринків з точки зору стану конкуренції та впливу цифровізації на економічну конкуренцію в цілому:

- функціонування на ринках ЦЕ цифрових платформ з їх можливостями впливати на стан конкуренції на ринку;
- посилення інформації, в тому числі про споживачів, для збільшення продажів;
- поява так званого мережевого ефекту (ціна товару/послуги підвищується із збільшенням кількості його покупців/замовників), що пов'язано з використанням на ринках інформаційно-комунікаційних технологій;
- поява нових схем передання прав на інтелектуальну власність, що дозволяють уникати передбачених законодавством обмежень;
- відставання антимонопольно-конкурентного регулювання від фактичного стану справ на сучасних ринках зі значним ступенем цифровізації;
- повільність реакції законодавця на потреби цифрових споживачів та необхідність захисту їх цифрових прав.

Результати проведених досліджень стану ринків цифрової економіки дозволили зробити низку висновків щодо:

 необхідності нових підходів до аналізу стану на сучасних ринках зі значним ступенем цифровізації відносин на них;

 виявлення нових факторів, які необхідно враховувати при аналізі цифровізового ринку;

 оновлення співвідношення конкурентного права та права інтелектуальної власності;

 доцільності підтримання Антимонопольним комітетом України/АМК (з урахуванням світового досвіду/світових тенденцій) ініціативи проведення відповідних ринкових досліджень з метою визначення ступеня дієвості наявних правових інструментів у сфері забезпечення конкуренції з точки зору реагування на нові цифрові виклики;

 внесення змін до діючого антимонопольно-конкурентного законодавства з метою належного правового забезпечення конкуренції в умовах цифрової економіки та електронного бізнесу (зокрема, щодо визначення понять «цифрова платформ», «мережевий ефект» тощо).

Ці висновки зумовили активізацію дій національного законодавця (в Україні [33-36]) та міжнародних структур (зокрема, ЄС [37; 38; 39]) щодо посилення регулювання відносин в умовах цифрової економіки. Так, на додаток до раніше прийнятих актів (законів: «Про електронну комерцію» [40], «Про електронні комунікації» [41], в якому цілий розділ (Р. ІІ. Аналіз ринків електронних комунікацій) присвячено регулюванню відносин економічної конкуренції; «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку» [42], одним з напрямів діяльності якої є сприяння розвитку конкуренції на ринках електронних комунікацій та захист прав споживачів (ст. 4), та ін.) в Україні було прийнято новий Закон «Про захист прав споживачів» 2023 р. [43], низка положень якого присвячена захисту прав цифрових споживачів, в тому числі шляхом визнання певних практик у сфері економічної конкуренції забороненими (Р. ІУ. Нечесна комерційна практика), та внесені зміни в низку законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про захист економічної конкуренції та діяльності Антимонопольного комітету України [33; 35]. Разом з тим, з огляду на євроінтеграційний курс України цих заходів явно обмаль, оскільки вони не

враховують належним чином положення актів ЄС (Регламенту про цифрові послуги DSA [37] та Регламенту про цифрові ринки DMA [38]), спрямованих на обмеження зловживань у сфері цифрової економіки з метою забезпечення її соціального спрямування (застосовуються з 17 лютого 2024 року). Мета цих актів [26; 27; 37; 38; 44]: зробити умови функціонування цифрових ринків доступними для всіх; зобов'язати гравців на цих ринках інформувати споживачів про зміни загальних умов, публікувати звіти про прозорість їхніх внутрішніх механізмів обробки запитів та заходів цензури щодо контенту; видаляти користувачів, які публікують незаконний зміст; вживати належних заходів для підтримки належного рівня безпеки щодо конфіденційності, надійності та захисту неповнолітніх. Крім того, усі компанії, що надають цифрові послуги в ЄС, повинні призначити законного представника принаймні в одній країні ЄС.

DMA [26; 27; 38; 44] має на меті врегулювання поведінки великих технологічних платформ і, відповідно, забезпечення конкуренції на цифрових ринках, встановлюючи обмеження для гейткіперів - великих цифрових платформи, які надають будь-який із попередньо визначеного набір цифрових послуг («сервіси основної платформи»), і мають: сильну економічну позицію і, відповідно, значний вплив на внутрішній ринок і активність у багатьох країнах ЄС; потужну посередницьку позицію, пов'язуючи велику базу користувачів із великою кількістю компаній; закріплену та міцну позицію на ринку, про що свідчить стабільність їхньої позиції протягом тривалого часу. 6 вересня 2023 року Європейська Комісія вперше визначила шість гейткіперів – Alphabet, Amazon, Apple, ByteDance, Meta, Microsoft [39]. Як вказує офіційна назва DMA, його мета — підтримувати конкурентоспроможність і справедливість цифрового сектора. Це доволі складне завдання, оскільки деякі високотехнологічні компанії «здійснюють контроль над цілими екосистемами платформи в цифровій економіці, і їм структурно надзвичайно важко кинути виклик або конкурувати» (39, пункт 3). Разом з тим, перші кроки надихають: Європейська Комісія призначила перших гейткіперів і основні сервіси платформи [38; 39]. Тепер багато залежатиме від ступеня ефективності застосування нових правил.

Основною ж метою DSA [26; 27; 37; 44] є сприяння більш ефективному розвитку малих і середніх підприємств і цифрових послуг на внутрішньому ринку, захист прав користувачів інтернету, в т.ч. цифрових споживачів-громадян шляхом: встановлення заборони поширення нелегального контенту, цільової реклами (щодо неповнолітніх, релігійних переконань тощо), цифрової дезінормації, кібербулінгу, dark partens, що нав'язують споживачам непотрібні товари, приховують важливу інформацію, виманюють персональні дані тощо [45]; запровадження контролю за змістом інформації на платформах з точки зору її наслідків для національної безпеки та демократичних процесів. Положення DSA [37] спрямовані на покращення управління цифровими послугами та ринками в ЄС шляхом встановлення узгоджених правил безпечного, передбачуваного та надійного онлайн-середовища для споживачів під час використання онлайн-платформ і цифрових послуг. Ці узгоджені правила мають створити рівні умови для цифрової економіки в ЄС, одночасно сприяючи інноваціям і конкуренції на внутрішньому ринку та ефективно захищаючи основні права учасників конкурентної боротьби та цифрових споживачів/користувачів. Зрештою, цей нормативний акт спрямований на регулювання економічного простору, що зазначає змін внаслідок цифрової трансформації. Саме з цієї причини деякі дослідники виправдано називають DSA європейською конституцією Інтернету чи глобальним регулятором Інтернету в ЄС [26; 27; 37; 44].

Україна поки що адекватно не відреагувала на прийняття зазначених актів ЄС, попри прагнення вступу до цього Союзу (в умовах повномасштабної війни з російським агресором це важко зробити з огляду на пріоритет питань національної безпеки та оборони) . Хоча Закон 2023 р. «Про захист прав споживачів» [43] містить низку положень, спрямованих на захист саме цифрових споживачів, проте набуття цим актом юридичної сили відкладено з огляду на воєнний стан. Врегулювання ж проблем використання цифрових платформ на шкоду економічній конкуренції та законним інтересам цифрових споживачів/користувачів залишається вельми актуальним, як і зумовлене цифровізацією вдосконалення положень

Закону «Про захист економічної конкуренції» [32] із зазначених та інших питань. Корегування антимонопольно-конкурентного законодавства, що відбулося протягом останніх років [33-36], спрямоване на вдосконалення роботи Антимонопольного комітету, адміністративної процедури та запровадження кількох нових положень щодо запобігання монополізації ринків як таких (закріплено нове визначення поняття єдиного майнового комплексу, оновлено ознаки концентрації, перелік випадків, в яких необхідне одержання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання, та порядок надання такого дозволу). Разом з тим, це лише перший етап реформи антимонопольно-конкурентного законодавства, а другий має на меті імплементацію вимог Директиви 2019/1 про надання повноважень органам з питань конкуренції держав-членів [46; 47], яка «встановлює певні правила для забезпечення того, щоб національні органи з питань конкуренції мали необхідні гарантії незалежності, ресурси, правозастосовні повноваження та повноваження щодо накладення штрафів», а також передбачає «запровадження змін до законодавства щодо матеріального права, зокрема, у сфері антиконкурентних узгоджених дій, зловживання монопольним становищем, зловживання більш вигідною переговорною позицією» [47, ст. 1].

Отже, про імплементацію положень регламентів ЄС DSA і DMA в процесі другого етапу реформи антимонопольно-конкурентного законодавства поки що не йдеться. Разом з тим, цифровізація охопила ринки України і, відповідно, поглибилася проблема захисту економічної конкуренції, учасниками якої є і світові цифрові гіганти (адже цифрова економіка транснаціональна), і вітчизняні концентровані структури, які використовують свої можливості для отримання максимального прибутку, не зважаючи на права цифрових споживачів/користувачів, дрібних і середніх представників цифрового бізнесу, більшість з яких є слабо захищеними на таких ринках і, відповідно, потребують підтримки з боку держави у формі адекватних сучасному стану цифровізації засобів захисту своїх законних інтересів у відносинах з цифровими гігантами/концентрованими структурами на цифрових ринках. Зазначені обставини зумовлюють необхідність подальших досліджень шляхів вдосконалення антимонопольно-конкурентного законодавства України з урахуванням поточного стану конкуренції у сфері цифрової економіки та захисту прав цифрових споживачів/користувачів з метою напрацювання рекомендацій законодавцеві щодо покращення стану нормативно-правового забезпечення соціального спрямування цифрових ринків з відповідним захистом цифрових споживачів та суб'єктів підприємництва в умовах наявності на цих ринках концентрованих структур.

Орієнтиром може стати оцінка конкурентоспроможності цифрової економіки та напрямів її вдосконалення Фіони М. Скотт Мортон [27]: конкурентоспроможність – це здатність регіону досягати високої продуктивності, залучати бізнес, створювати робочі місця та заохочувати інновації, грунтуючись на ефективному використанні ресурсів, конкурентних ринках та підтримці «трьома стовпами: конкурентною політикою, проконкурентною промисловою політикою та регулюванням». Перша передбачає контроль за дотриманням конкуренції з метою підтримки конкурентоспроможності ринків та запобіганню шкідливим практикам, таким як картелі, зловживання домінуванням та антиконкурентні злиття; друга (проконкурентна промислова політика) усуває недоліки ринку та сприяє добре функціонуючим ринкам, що дозволяє компаніям розвиватися та стимулювати інновації); третя передбачає регулювання відносин на монополізованих ринках (незалежно від того, створені вони державою чи природним шляхом) для забезпечення конкурентних результатів. Хоча передбачені актами ЄС (DMA і DSA) заходи викликають опір щодо дотримання встановлених ними вимог з боку технологічних гігантів, що створює проблеми з правозастосуванням, однак без ефективного та своєчасного їх застосування довіра до встановлених ними (DMA і DSA) заходів підірветься, що сповільнить інновації, зменшить регуляторний вплив, а в підсумку – зашкодить і економіці, і розв'язанню пов'язаних з нею проблем [27]. Ця оцінка справедлива і для України, яка є частиною глобальної економіки, що означає не лише доцільність, а й необхідність імплементації положень згаданих актів ЄС в чинне антимопнольно-конкуренційне законодавство України.

Посилання:

1. John Perry Barlow (1996). A Declaration of the Independence of Cyberspace. URL: https://constitutioncenter.org/the-constitution/historic-document-library/detail/a-declaration-of-the-independence-of-cyberspace-1996 (дата звернення: 19.02.2025).

2. Дон Тепскотт, Алекс Тепскотт (2019). Блокчейн-революція. Як технологія, що лежить в основі біткоїна та інших криптовалют, змінює світ / Пер. з англ.- Львів: Літопис, 2019, 492 с.

3. Олександр Пикало (2025). Ілон Маск почав активно втручатися в європейську політику і ображати лідерів країн – союзників США. Які його мотиви. URL: https://forbes.ua/news/ilon-mask-stav-aktivno-vtruchatisya-v-evropeysku-politiku-chogo-khoche-milyarder-08012025-26111 (дата звернення: 19.02.2025).

4. Ілон Маск у великій політиці: що означає його партнерство з Трампом для США і світу? URL: https://daycom.com.ua/news/ilon-mask-u-velikiy-politici-shcho-oznachaie-yogo-partnerstvo-z-trampom-dlya-ssha-i-svitu (дата звернення: 19.02.2025).

5. A Digital Single Market for Europe (2020). URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/digital-single-market/ (дата звернення: 18.02.2025).

6. DIRECTIVE 2000/31/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02000L0031-20240217 (дата звернення: 18.02.2025)

7. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Київ, жовтень 2020 р. Центр Разумкова, 2020. Видавництво "Заповіт", 2020. С.13 (274 с.). URL: https:// razumkov.org.ua/uploaarticle/2020_digitalizationds/.pdf (дата звернення: 20.07.2023).

8. Січкаренко К.О. (2018). Цифрові платформи: підходи до класифікації та визначення ролі в економічному розвитку. Причорноморські економічні студії. Вип. 35. 2018. С. 28-32. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/35_2_2018/7.pdf (дата звернення: 24.07.2023).

9. Колешня Я. О. (2021). Цифрові платформи як ефективна бізнес-модель. II Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». Київ. 2021. С. 80-81. URL : http://confmanagement.kpi.ua/proc/issue/ view/13896230472-Текстстатті-526191-1-10-20210502.pdf (дата звернення: 24.07.2023).

10.Вінник О. М., Шаповалова О.В. (2021). Цифровізація в ракурсі забезпечення прозорості відносин у сфері конкуренції: правовий аспект. Актуальні проблеми права: теорія і практика. № 42 (2021). С. 20-30. DOI: https://doi.org/10.33216/2218-5461-2021-42-2-20-30.

11.Вінник О. Право цифрової економіки України: навчальний посібник. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2023. 270 с. (електронне видання). URL: https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/934.

12.Dmytro I. Kovalenko, Leonid V. Obertynskyi (2023). IMPLEMENTATION OF THE PROTECTION'S MECHANISM OF THE CONSUMER'S RIGHTS OF FINANCIAL SERVICES IN THE INTEGRATION OF UKRAINE INTO THE EUROPEAN UNION ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ досліджень, № 5(16), 2023. С. 101-109. DOI: 10.30857/2786-5398.2023.5.10.

13.Валерій ПОЛЮХОВИЧ (2024). ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА ЦИФРОВИХ РИНКАХ В УКРАЇНІ. unz.univer.km.ua. Університетські наукові записки, 2024, No 5 (101), С. 17-30. DOI 10.37491/UNZ.101.2.

14.Л. А. Валько (2024). Гармонізація законодавства України та ЄС у сфері захисту прав споживачів цифрових послуг. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право Том 2 № 86 (2024). С. 44-50. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.7

15.Жибак, А. А. (2024). Особливості квазіцентралізованої системи забезпечення виконання закону про цифрові ринки. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/47239 (18.02.2025).

16.Основи права конкуренції Європейського Союзу та "європеїзація" конкуренційного права України : навч. посіб. / К. В. Смирнова – К. : ВПЦ "Київський університет", 2021. – 223 с.

17.Шовкопляс Г.М, Філь О.О. (2021). Правові механізми притягнення до відповідальності за антиконкурентні узгоджені дії. Актуальні проблеми господарської діяльності в умовах розбудови економіки. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 178–183. URL: https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/162cd8e1-08f2-4454-9753-e52c57a57d4e/content (дата звернення: 13.02.2025).

18.Швидка Т.І., Лозова А.А. (2024). Штраф як вид відповідальності за вчинення антиконкурентних узгоджених дій: новели конкурентного законодавства України та огляд практики АМКУ. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С. 349 -355. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/10/56.pdf. DOI https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.54 (дата звернення: 13.02.2025).

19.Фефелов, Олександр Юрійович (2024). Порушення, за які карає АМКУ під час війни: найбільші штрафи. URL: https://attorneys.ua/publication/porushennya-za-yaki-karaye-amku-pid-chas-vijny-najbilshi-shtrafy/ (дата звернення: 13.02.2025).

20.Сус, М. С. (2024). НАКЛАДЕННЯ ШТРАФІВ ЗА ПОРУШЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО АНТИМОНОПОЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЇХ СУДОВЕ ОСКАРЖЕННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ВПЛИВ АНТИМОНОПОЛЬНОЇ РЕФОРМИ. Київський часопис права, (1), с. 31-40. https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.4.

21.Ангеліна Фурман (2024). Нове регулювання в сфері конкуренції, або перший етап Реформи конкурентного законодавства. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/antimonopolne-konkurentne-pravo/nove-regulyuvannya-v-sferi-konkurenciyi-abo-pershiy-etap-reformi-konkurentnogo-zakonodavstva-.html (дата звернення: 13.02.2025).

22.Олександра Кознова (2025). Реформа АМКУ: зареєстровано проєкти другого етапу реформи конкурентного законодавства. URL: https://biz.ligazakon.net/news/233617_reforma-amku-zarestrovano-prokti-drugogo-etapu-reformi-konkurentnogo-zakonodavstva (дата звернення: 13.02.2025).

23.Prof.. Alain Strowel (UCL and USL-B) with Prof. Wouter Vergote (USL-B). (2016). Digital Platforms: To Regulate or Not To Regulate? Message to Regulators: Fix the Economics First, Then Focus on the Right Regulation URL: https://ec.europa.eu/information_society/ newsroom/image/document/2016-7/uclouvain_et_universit_saint_louis_14044.pdf (дата звернення: 06.04.2023).

24.José van Dijck, David Nieborg, Thomas Poell. (2019). Reframing platform power // INTERNET POLICY . Journal on internet regulation. 2019. Volume 8 | Issue 2. URL: https:// policyreview.info/ node/1414/pdf (дата звернення: 23.07.2023).

25.Скотт Гелловей (2021). Велика четвірка. Прихована ДНК Amazon,Apple, Facebook і Googl / Пер з англ..М. Смагіної. – К.: Видавнича група КМ-БУКС, 2021. – 328 с.

26.Chayanis Aueamnuay, Carmen Berjón, Stella Galehr, Luca Graf, Andreas Heinemann (2024). Digital Regulation in the European Unionю URL: https://eizpublishing.ch/artikel/euz/03-2024/digital-regulation-in-the-european-union/ (дата звернення: 18.02.2025).

27.Fiona M. Scott Morton (2024). The three pillars of effective European Union competition policy. URL: https://www.bruegel.org/policy-brief/three-pillars-effective-european-union-competition-policy (дата звернення: 16.02.2025).

Статтю було подано	24.02.2025	The article was submitted
Статтю було прийнято	01.04.2025	The article was accepted